

Euroopan unionin
osarahoittama

Vuorovaikutustaitojen harjoittelu kulttuurivälityksessä ja kielenoppimisessa

CORDIALIS

2024

Maarit Mutta & Soila Merijärvi (University of Turku)

Augustin Lefebvre & Julia Nyikos (De l'Art et D'autre)

Kotryna Kabasinskaite & Kristina Liorentiene (Lithuanian countryside tourism association)

Grazia Lucantoni, Maria Moncada & Maira Molinaro (Web per tutti)

Agreement number: 2021-1-FR01-KA220-ADU-000033544

SISÄLLYSLUETTELO

1. Katsaus koulutusmenetelmään _____	3
1.1. "Luonnollisen" aineiston kerääminen ja käsittely _____	3
1.2. Miten voimme lisätä tietoisuutta vuorovaikutustaidoista? _____	3
1.3. Vaikuttaako tallennus osallistujien käyttäytymiseen? _____	3
1.4. Pyydä osallistujilta lupa tallennukseen _____	4
1.5. Miksi kiinnostua sosiaalisesta ja kielellisestä vuorovaikutuksesta? _____	4
2. Verkossa ja kasvokkain tapahtuvan vuorovaikutuksen tallentaminen _____	5
2.1. Mitä tehdään, kun tallenne on kerätty? _____	5
2.2. Litterointi _____	5
2.3. Tarkkaile ja analysoi videoita ja litterointeja ryhmänä _____	6
2.4. Osallistujien näkökulmien ymmärtäminen _____	6
2.5. Tarkkailltavien vuorovaikutustaitojen valinta _____	6
2.6. Miten litterointeja voidaan käyttää vuorovaikutustaitojen tunnistamiseen? _____	7
2.7. Ensimmäinen vaihe: Kuvailu yleistilanne _____	7
2.8. Toinen vaihe: Toimintajaksot _____	7
2.9. Kolmas vaihe: Vuorovaikutustaitojen tunnistaminen _____	7
3. Esimerkki 1: Ensimmäinen vaihe: Kyky muotoilla ohjeita _____	8
3.1. Yleistilanne _____	8
3.2. Otteen aktiviteetti _____	8
3.3. Mistä otteesta on kyse _____	8
3.4. Vuorottelujäsennys esimerkissä 1 _____	9
3.5. Vuorovaikutustaitojen tunnistaminen _____	9
4. Esimerkki 2: Kyky muotoilla ohjeita - jatkuu _____	10
4.1. Vuorottelujäsennys esimerkissä 2 _____	11
4.2. Vuorovaikutustaitojen tunnistaminen _____	11
5. Videomateriaalin keräämiseen ja analyysiin perustuvan koulutusmenetelmän esittelyn päätteeksi _____	13
Keskustelkaa siitä, kuinka näitä taitoja voidaan kehittää _____	13
Litterointimerkit _____	13
Lähteet _____	15

1. Katsaus koulutusmenetelmään

Lukijat löytävät tästä manuaalista tietoa siitä, miten järjestää koulutusta, joka perustuu ammattilaisten, vapaaehtoisten, oppijoiden tai kulttuurivälitys- tai kielenoppimistoimintaan osallistuvien vuorovaikutuskäytäntöjen konkreettiseen havainnointiin. Tämä opas täydentää CORDIALIS-manuaalia "Vuorovaikutustaitojen itsearviointi kulttuuri- ja kielenoppimisaktiiviteeteissa". Koulutusmenetelmän erityispiirre on, että se perustuu CORDIALIS-hankkeen aikana nauhoitettuihin videoihin ja niiden analyysihin, joissa tunnistettiin erilaisia vuorovaikutustaitoja. Vuorovaikutustaitojen luettelo ja kuvaukset löytyvät tätä manuaalia edeltävästä ja täydentävästä vuorovaikutustaitojen itsearviointimanuaalista.

Seuraavissa kappaleissa kuvataan yksityiskohtaisesti tämän menetelmän perusteet ja annetaan konkreettisia esimerkkejä videoanalyysistä ja vuorovaikutustaitojen tunnistamisesta kulttuurivälitys- ja kielenoppimisaloilla.

1.1. "Luonnollisen" aineiston kerääminen ja käsittely

Kaikki sosiaalinen on määritelmän mukaan vastakkaista sille, mikä on luonnollista. Termiä "luonnollinen aineisto" käytetään tässä manuaalissa vastakohtana "kokeelliselle aineistolle" eli tutkijan tai kouluttajan luomaan aineistoon, jolla on hyvin tarkoin rajatut tavoitteet.

Keskusteluanalyysin tutkijat käyttävät ilmaisua "luonnollisesti ilmenevä vuorovaikutus" viittaamaan tietojen keräämiseen sellaisen toiminnan aikana, joka olisi tapahtunut rutiininomaisesti, jopa tutkijan poissa ollessa. Yksi tämän lähestymistavan seuraus on, että kerätyn tiedon kirjo on paljon runsaampi, kuin mitä voitaisiin kerätä kokeellisessa ympäristössä (Sacks 1984).

CORDIALIS-koulutusmenetelmän erityispiirre on siis se, että se perustuu todellisiin tilanteisiin, toisin sanoen se ei ole tutkijan tai kouluttajan aikaansaamaa. Menetelmän esittelemiseksi käytetyt vuorovaikutusesimerkit - sekä vuorovaikutusesimerkit, joita tätä menetelmää hyödyntävä lukija keräisi - olisivat joka tapauksessa tapahtuneet, koska ammattilainen, vapaaehtoinen, oppija tai osallistuja olisi osallistunut tutkittavaan toimintaan osana ammattiaan, oppisopimuskoulutustaan tai vapaa-aikaansa.

1.2. Miten voimme lisätä tietoisuutta vuorovaikutustaidoista?

CORDIALIS-hankkeessa esitelty menetelmä perustuu sellaisen toiminnan tallentamiseen, jossa yksi tai useampi osallistuja haluaa, kohderyhmästä riippumatta, reflektoida ja oppia omasta toiminnastaan ja näin parantaa omaa toimintaansa.

1.3. Vaikuttaako tallennus osallistujien käyttäytymiseen?

Lukija saattaa miettiä, voiko vuorovaikutuksen tallennus vaikuttaa itse vuorovaikutukseen ja näin muuttaa osallistujien käyttäytymistä. Keskusteluanalyysin tutkijat ovat miettineet näitä kysymyksiä 1960-luvulta lähtien, jolloin tallennusteknologiat eivät olleet läheskään yhtä yleisiä kuin ne ovat nykyään. Tutkijat tulivat siihen tulokseen, että tallennuslaitteen olemassaolo ei muuttanut osallistujien käyttäytymistä (Heath, Hindmarsh & Luff 2010). Jos se muuttaa käyttäytymistä, mikä voi tapahtua erityisesti vuorovaikutusten alussa, voi tapa, jolla tallennuslaitteen läsnäolo tuodaan esiin vuorovaikutuksissa, tulla analyysin kohteeksi. Kun osallistujat ovat maininneet ja huomanneet

laitteen läsnäolon, he jatkavat yleensä toimintaansa rutiininomaisesti. Lisäksi, jos tallennus ilmoitetaan etukäteen ja ryhmän jäsen tekee sen koulutuksellisista syistä, muut osallistujat hyväksyvät sen yleensä helpommin.

1.4. Pyydä osallistujilta lupa tallennukseen

Ryhmää tai osallistujaa ei saa missään tapauksessa tallentaa heidän tietämättään. On ilmoitettava etukäteen, että tallennus tehdään, ja selitettävä tämän prosessin yleiset tavoitteet: saavuttaa parempi käsitys siitä, miten osallistujat toimivat vuorovaikutustilanteissa ja miten heidän taitojaan voidaan parantaa. On varauduttava siihen, että osallistujat voivat peruuttaa suostumuksensa, eli suostumuksensa antanut osallistuja voi muuttaa mieltään. Tässä tapauksessa tallenne on poistettava. Vaikka nämä tapaukset ovat erittäin harvinaisia, on varauduttava siihen, että näin voi tapahtua. Saattaa käydä myös niin, että osallistuja kieltäytyy osallistumasta tallennukseen. Tässä tapauksessa osallistuja tulee sijoittaa kameras näkökentän ulkopuolelle. Kaikki nämä kohdat voidaan mainita kirjallisessa asiakirjassa, jonka kaikki osallistujat allekirjoittavat. Näiden näkökohtien lisäksi lukijat voivat tutustua yleiseen eurooppalaiseen tietosuojasetukseen (GDPR 2024).

1.5. Miksi kiinnostua sosiaalisesta ja kielellisestä vuorovaikutuksesta?

Kulttuurivälitysalan jokapäiväisissä tilanteissa, käsityöesineiden tai kulttuuriperinnön esittelyssä, taideteoksia tai kirjallisuutta koskevassa vuorovaihdossa tai vieraan kielen opetus- ja oppimistilanteissa oppimistavoitteiden, kulttuurillisten elementtien ja olennaisten tosiasioiden muodostaminen tapahtuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Eli osallistujat rakentavat, neuvottelevat ja jakavat intersubjektiivisuutta ja merkityksiä vuorotellen puheenvuorojensa aikana.

Puheen vuorovaihdot koostuvat kielellisistä ja ei-kielellistä yksityiskohdista, jotka jäävät usein huomaamatta niitä suoritettaessa (katso CORDIALIS-itsearviointimenetelmä, kohta 3). Näillä yksityiskohdilla on kuitenkin keskeinen vaikutus merkityksen rakentamiseen osallistujien välillä. Esimerkiksi ohjeen tulkinta ja siten annettava vastaus riippuvat suuresti moderaattorin tekemistä valinnoista ohjeita muotoillessaan, hänen tarkkuudestaan ohjeiden annossa, tehtävänannon määrittelytavasta ja annetuista esimerkeistä.

Vaikka nämä sanamuotojen valinnat vaikuttavat vastauksiin, ohjeen merkitystä on mahdotonta määritellä tarkkailematta tapaa, jolla osallistujat reagoivat siihen. Tässä merkityksen luomisprosessissa on kyse yhtä paljon tavasta, jolla ohje muotoillaan, kuin tavasta, jolla siihen vastataan. Oppilaat tai osallistujat voivat esimerkiksi esittää ohjeita koskevia kysymyksiä ennen vastaamista varmistaakseen, että he ovat ymmärtäneet sen oikein. Tarkistamalla alkuperäisen tulkintansa oikeellisuuden he lisäävät mahdollisuuksiaan antaa asianmukainen vastaus ohjaajan tai opettajan antamaan tehtävään. Tämän seurauksena oletamme, että vastauksen laatu ei riipu täysin oppijan tai osallistujan luontaisista ominaisuuksista vaan heidän vuorovaikutustaidoistaan, kuten annetussa esimerkissä, heidän kyvystään esittää kysymys opetuksesta. Siksi on tärkeää, että ammattilaiset, vapaaehtoiset, oppijat ja osallistujat lisäävät tietoisuuttaan sosiaalisen vuorovaikutuksen rakenteellisista mekanismeista ja erilaisista taidoista, jotka aktivoituvat keskustelutilanteissa ja opetuksen aikana eri aiheita käsiteltäessä.

Seuraavissa osissa tarkastellaan, miten videotallenteita kerätään ja analysoidaan.

2. Verkossa ja kasvokkain tapahtuvan vuorovaikutuksen tallentaminen

Videotallenteiden kerääminen koskee toimintaa verkossa tai kasvokkain tapahtuvassa vuorovaikutuksessa. Tässä esittämämme menetelmää voidaan soveltaa molempiin vuorovaikutustyyppeihin.

Verkossa tapahtuva tallennusmenetelmä on yksinkertainen. Kun järjestäjät ovat saaneet osallistujien suostumuksen, he voivat vain aktivoida käytetyn videonjakoalustan tallennustoiminnon (Zoom, Teams jne.) tapaamisen ajaksi (katso selitys alla).

Kasvokkain tapahtuvassa vuorovaikutustilanteessa, kun järjestäjät ovat saaneet osallistujien suostumuksen tallennukseen, heidän on varmistettava, että kaikki osallistujat ja käytetyt esineet ovat näkyvissä kameralle. Kahden toisiaan täydentävästi sijoitetun kameraselityksen käyttö voi olla hyödyllistä laadukkaasti tallennuksen varmistamiseksi. Esimerkiksi, jos ryhmä on järjestetty rinkiin tai vastakkain toisiaan, yksi kameroista voi kuvata osallistujia edestä, kun taas toinen kuvaa heitä takaapäin. Kuten tapahtuu tyypillisesti luokkahuoneessa (opettaja vs. oppilaat). Jos ryhmä on museossa, toinen kamera voi kuvata ryhmää edestä ja toinen takaa, jotta esimerkiksi esineiden osoittaminen saadaan tallennettua. Myös mikrofonien käyttö äänenlaadun parantamiseksi on suositeltavaa, varsinkin jos tallennus tapahtuu meluisassa paikassa, kuten museossa. Rintamikrofonin käyttö voi olla erittäin hyödyllistä. Muista, että mitä korkeampi tallennuksen laatu on, sitä enemmän siitä voidaan oppia.

Yleensä olisi suositeltavaa käyttää videota vangitsemaan osallistujien näkökulma laajakuvana, joka tallentaa koko tilanteen; esineet, kehot ja osallistujien liikkeet. Zoomauksia yksityiskohtiin tulisi välttää, koska ne voivat estää tilanteen kokonaiskuvan tallentamisen.

Lopuksi mainittakoon, että jos loogisesti otetaan huomioon osallistujien fyysinen toiminta tilassa, on myös tärkeää pystyä kontekstualisoimaan osallistujien toiminta ajassa. Tätä varten on suositeltavaa kuvata yhtäjaksoisesti toiminnan alusta loppuun. Näin voidaan ymmärtää, mikä teki aiemmasta toiminnasta merkityksellisen ja miten tämä toiminta linkittyy siihen merkityksellisesti.

2.1. Mitä tehdään, kun tallenne on kerätty?

Kun tallenne on tehty, ensimmäiseksi on hyvä tarkastella sitä ja etsiä harjoitustavoitteisiin liittyvät jaksot. Mutta on myös oikeutettua valita jaksot, jotka tuntuvat kiinnostavilta muihin kuin alkuperäisiin tavoitteisiin liittyen esimerkiksi siksi, että toiminta sujuu erityisen hyvin, tai siksi, että siinä ilmenee haasteita.

Kun yksi tai useampi hetki on valittu, on kyettävä analysoimaan yksityiskohtaisesti tuon hetken vuorovaikutusrakenne sekä siihen liittyvää osaamista. Tätä varten tarvitaan keinoja visualisoida nämä toimintahetket, jotta niihin voidaan palata nopeasti, riippumatta videon kestosta. Tarkin tapa tehdä tämä visualisointi on litteroida videolle valitut hetket.

2.2. Litterointi

Sosiaalisesta vuorovaikutuksesta kiinnostuneet tutkijat ovat jo pitkään korostaneet, että tallenteiden (ääni tai video) litteroiminen on jo itsessään toiminnan analysointia (Ochs 1979; Mondada 2018, 2022). Jotta ymmärrettäisiin, miten osallistujat tuottavat ja tulkitsevat toimintaa, on ensin kirjattava tarkasti, mitä kukin on sanonut. Pitkäaikaiset tutkimukset (Goodwin 1981) ovat osoittaneet, että kielioppitutkijoiden yleensä erehdyksinä ja epäröinteinä pitämät muodot ovat

itse asiassa puheen mukautuksia tilanteiden jatkuvasti muuttuviin reunaehtoihin. Esimerkiksi puhuja voi muokata puheenvuoronsa kielipillista rakennetta mukauttaakseen puheensa teemaa eri keskustelukumppaneille, joilla kaikilla ei ole samaa tietoutta keskustelunaiheesta. Puheen rakenteen kuvaamiseksi välimerkkejä, jotka vastaavat kirjoitetun sanan syntaksia, käytetään eri tavalla. Seuraavissa luvuissa esimerkkeinä annettujen litteraattien lisäksi litterointimerkit löytyvät manuaalin lopusta. Suositeltava tapa litteroida on pysyä uskollisena osallistujien puheille ja eleille sellaisina kuin ne on tuotettu. Tarkkojen litteraattien etuna on, että aineistoa voi tutkia lukemalla, lisäämällä muistiinpanoja ja sen jälkeen voi palata videoon tarkistamaan omat hypoteesit. Tilanteiden analysointi ja ymmärtäminen tarkentuu näin tekemällä.

Litteraattien toinen etu on myös se, että ne helpottavat ryhmätyötä ja analysointia. Tähän perehdytään seuraavassa kappaleessa.

2.3. Tarkkaile ja analysoi videoita ja litterointeja ryhmänä

Vaikka tätä menetelmää on mahdollista hyödyntää yksin, koulutuskontekstissa sitä käytetään todennäköisesti ryhmässä. Havainnoista ja tulkinnoista keskusteleminen auttaa parantamaan tarkkuutta, sillä se pakottaa osallistujat palaamaan tarkkailtavien osallistujien toimintaan tallennuksissa. Tämä havaintojen ja tulkintojen vertailun periaate on dataistunnon keskiössä (keskusteluanalyttinen datasessio on vuorovaikutusaineiston analyysiharjoitus). Jos tarkkailijat tulkitsevat tilanteet eri tavalla, he voivat palata videoon ja keskittyä tarkkailtaviin elementteihin uudestaan ja näin päästä yhteisymmärrykseen oikeasta tulkinnasta. Tästä herää keskeinen kysymys: mikä on dataistunnon osallistujien analyysin näkökulma? Mitä he tarkkailevat ja mitä he yrittävät ymmärtää? Seuraavassa luvussa käsitellään tätä seikkaa.

2.4. Osallistujien näkökulmien ymmärtäminen

Esitetyn menetelmän peruseriaate, joka perustuu suurelta osin keskusteluanalyysiin, on tutkia, miten toimintaan osallistuvat rakentavat keskinäisen subjektiivisuuden saavuttaakseen tavoitteensa annetussa tilanteessa (toisen kielen elementin oppiminen, käsityön tai kirjallisen esineen tutkiminen jne.).

Tapa, jolla ymmärrys rakentuu vuorosta toiseen, on julkinen ilmiö. Tämä tarkoittaa sitä, että kun osallistuja kuulee keskustelukumppaninsa vastauksen, hän ymmärtää, kuinka tämä on ymmärtänyt sen, mitä hän on juuri sanonut. Jos ymmärtäminen vaikuttaa riittävältä, osallistuja voi jatkaa toimintaa. Toisaalta, jos ymmärtäminen vaikuttaa riittämättömältä, hän voi aloittaa korjaussekvenssin selittääkseen uudelleen, mitä hän todella tarkoitti. Kaikissa tapauksissa analyysin tavoitteena on ymmärtää, miten osallistujat osallistuvat toimintaan ja sen tavoitteisiin oppiakseen uuden kielellisen tai kulttuurisen elementin tai tutustuakseen taide- tai käsityöteokseen. Esimerkkejä analyysistä on seuraavissa esimerkeissä 1 ja 2.

2.5. Tarkkailtavien vuorovaikutustaitojen valinta

Valinta voidaan tehdä kahdella tavalla dataistunnossa, jonka tarkoituksena on tunnistaa tarkkailtavia vuorovaikutustaitoja ohjaajille, opettajille, vapaaehtoisille tai kieli- ja/tai kulttuuritoimintaan osallistuville.

1- Koulutuksen järjestäjät haluavat keskittyä tiettyyn ohjaajien tai osallistujien käytännön osa-alueeseen (esim. miten ohjaaja arvioi osallistujien vastauksia tai miten oppijat ilmaisevat vaikeuksia). Tässä tapauksessa heidän on katsottava video, valittava, litteroitava ja analysoitava otteita aiempien valintojensa mukaisesti.

2- Koulutuksen järjestäjillä ei ole ennakkokriteerejä. Tässä tapauksessa he voivat katsoa videon ja valita, litteroida ja analysoida hetken, joka vaikuttaa heistä mielenkiintoiselta joko siksi, että vuorovaikutus näyttää sujuvan erityisen hyvin, tai siksi, että siinä ilmenee haasteita ja he haluavat ymmärtää ongelmien alkuperän, miten se (mahdollisesti) ratkaistiin, mitä taitoja eri osallistajat käyttivät sillä hetkellä, tai mitä taitoja voitaisiin parantaa jne.

2.6. Miten litterointeja voidaan käyttää vuorovaikutustaitojen tunnistamiseen?

Seuraavissa kohdissa esitellään vaihe vaiheelta, miten videoiden litterointi ja tutkiminen voivat auttaa tunnistamaan osallistujien hyödyntämiä vuorovaikutustaitoja analysoiduissa otteissa. Näitä seuraa kaksi litteroitua esimerkkiä ja niiden analyysit (otteet 1 ja 2).

2.7. Ensimmäinen vaihe: Kuvaile yleistilanne

Kuvaile tilannetta: osallistujat, heidän roolinsa, käynnissä olevan toiminnan tyyppi, kunkin osallistujan osuus. Tavoitteena on antaa dataistunnon osallistujille tietoa tilanteesta, jonka avulla he voivat ymmärtää aktiviteetin aihepiirin ja tavoitteet sekä mahdolliset osallistujien ongelmat.

2.8. Toinen vaihe: Toimintajaksot

Riippumatta siitä, missä määrin toiminta on etukäteen suunniteltua, osallistujat toimivat vuorovaikutuksessa muiden kanssa todellisessa tilanteessa päämäärän saavuttamiseksi (Suchman 1987). Jokaista puheenvuoroa voidaan siis pitää toimintana, joka pyrkii kohti päämäärää, olipa tavoite ilmaistu eksplisiittisesti tai ei. Toisaalta seuraavien esimerkkien vuorovaikutusvuorot antavat mahdollisuuden havaita, miten keskustelukumppani ymmärsi edellisen vuoron ja miten eri osallistujat toimivat tavoitteidensa saavuttamiseksi.

Puheenvuoroja voidaan analysoida myös itsessään, esimerkiksi tarkastelemalla, miten puhuja laajentaa puheenvuorojaan vastatakseen haasteisiin, joihin muiden osallistujien osallistumattomuus saattaa viitata.

2.9. Kolmas vaihe: Vuorovaikutustaitojen tunnistaminen

Osallistujien toiminnan tarkasta kuvauksesta on mahdollista tunnistaa taitoja hyödyntämällä itsearviointimanaalissa esiteltyjä ja määriteltyjä taitoja. Menetelmän käyttäjien on toki mahdollista tunnistaa kuvauksesta myös muita taitoja.

3. Esimerkki 1: Ensimmäinen vaihe: Kyky muotoilla ohjeita

Seuraava ote tarjoaa mahdollisuuden pohtia ja harjoittaa ohjeiden muotoilutaitoja. Ohjeiden antaminen on keskeinen tapahtuma kaikessa vuorovaikutuksessa, jossa opettaja tai kouluttaja aloittaa toiminnan ryhmässä, olipa kyse sitten kielen oppimisesta tai kulttuuri- tai käsityöperintöelementteihin tutustumisesta. Olennaista on hetki, jolloin opettaja tai kouluttaja aloittaa toiminnan osallistujien kanssa. Ensimmäinen ote näyttää taidot, joita kouluttaja käyttää tässä vaiheessa.

3.1. Yleistilanne

Seuraavassa oteessa osallistujat ovat kielididaktiikan maisteriopiskelijoita pariisilaisessa yliopistossa. He testaavat CORDIALIS-tiimin suunnittelemaa tehtävää. Heillä oli kaksi tavoitetta: 1) testata CORDIALIS-tehtävää ja antaa palautetta hanketiimille, 2) saada ammatillista koulutusta sekä ohjaajana että osallistujana/oppijana (erityisesti pohtia kulttuuriperintökuvien tai -elementtien käyttöä kielenopiskelijoiden kanssa). Testi antoi heille mahdollisuuden osallistua todelliseen opetus- /oppimistilanteeseen, ja se oli osa heidän maisteriopintojensa koulutusta ja arviointia; he ovat tulevia opetusalan ammattilaisia. Tapaaminen pidettiin verkossa Zoom- etäalustan kautta.

3.2. Oteen aktiviteetti

Seuraava ote 1 tapahtuu viiden opiskelijan ryhmätapaamisen alussa, joista yhdellä (ANI) on ohjaajan rooli. Muut olivat osallistujia. He olivat juuri tutustumassa annettuun tehtävään. Vain ohjaaja tiesi tehtävästä ennen kokousta. Testattu aktiviteetti koostui siitä, että ohjaaja näytti sarjan kuvia muille osallistujille ja pyysi heitä keskustelemaan niiden pohjalta. Toiminnan yleisenä tavoitteena oli antaa ensimmäistä kertaa tapaaville osallistujille mahdollisuus tutustua toisiinsa keskustelemalla arkkitehtonisen kulttuuriperinnön elementeistä.

3.3. Mistä oteessa on kyse

Tässä oteessa ohjaaja on vastuussa aktiviteetin käynnistämisestä, ja hänen tulee kertoa osallistujille, mitä heidän tulisi toimia kuvan kanssa. Tässä vaiheessa muut ovat kuuntelijoita. Kyseessä on vuorovaikutuksellisesti keskeinen hetki, koska jos ohjeet eivät ole ymmärrettäviä, osallistujat saattavat muodostaa tilanteeseen sopimattomia vastauksia, eivätkä ymmärrä toiminnan tavoitteita tai kohtaavat muita ongelmia.

Aloitetaan lukemalla esimerkki.

Ohjeiden antaminen toiminnan alkaessa (ote 1)

Esimerkki 1 a -

ANI = Ohjaaja

- 1 ANI ((*affiche la première image*))
 ((**näyttää ensimmäisen kuvan**))
- 2 ANI *alors première image/(0.)*
eli ensimmäinen kuva / (0.)
- 3 *tout ce que vous trouvez à dire sur*
kaikki mitä voitte sanoa
- 4 *cette image vous me le dites/ qu'est-ce que vous voyez/ quelles*
tämä kuva sanotte sen minulle/ mitä näette/ mitkä
- 5 *couleurs vous voyez/ où est-ce que ça pourrait être/ toutes les*
värit jotka näette/ missä se voisi olla/ jokainen
- 6 *hypothèses possibles/ (0.)*
mahdollinen hypoteesi/ (0.)
- 7 PA2 *mais moi ça me fait penser à un pays >chai pas< du maghreb le*
minusta se muistuttaa maghreb-maita >en tiedä<
- 8 *maroc par exemple*
marokko esimerkiksi

3.4. Vuorottelujäsennys esimerkissä 1

Ohjaaja muotoilee ohjeen rivien 1 ja 6 välillä käynnistääkseen toiminnan. Muotoilu osoittaa, että ohjaaja ennakoi mahdollisia käytännön ongelmia osallistujien toiminnassa.

Tämän huomaa siitä, kuinka ohjaaja jakaa näytöltään tehtävän kuvan ryhmälle (rivi 1).

Samalla ohjaaja avaa vuorovaikutussekvenssin esittelemällä kuvan myös sanallisesti osallistujille (rivi 2).

Lyhyen tauon (rivi 2) jälkeen ohjaaja selittää, miten tuleva toiminta rakentuu ja mitä sen tulisi pitää sisällään (rivi 3–4) yhdistämällä verbin "sanoa" ja verbin "nähdä" ja toistamalla verbin "nähdä" kahdesti.

Hän antaa esimerkkejä elementeistä, joita osallistujat voisivat mainita kuvauksissaan: värit, paikat. Sitten hän laajentaa nämä esimerkit kaikkiin mahdollisiin tulkintoihin (rivit 5–6).

Tapa, jolla ohjaaja muotoilee ohjeen, avaa tilan, jossa osallistujat voivat olla vuorovaikutuksessa ja jakaa näkemyksensä ja tulkintansa kuvasta.

Otteesta myös nähdään, että ohjeistus mahdollisti yhdelle osallistujalle toimintaan osallistumisen ja tekemään muille ehdotuksen maasta, jossa tämä kuva on otettu (rivit 7–8).

Osallistuja vastaa siis ohjaajan ohjeisiin osallistumalla toimintaan. Näin ei aina ole, kuten otteesta 2 käy ilmi.

3.5. Vuorovaikutustaitojen tunnistaminen

Yllä esitetyn otteen 1 (esimerkki 1) havainnot osoittavat, että toiminnan alussa ohjaajalla on seuraavat taidot:

- osaa laatia yksityiskohtaiset ohjeet,
- osaa käyttää multimodaalisia resursseja,
- osaa muotoilla toiminnan tavoitteet.

Ennen kuin keskustellaan siitä, mitä nämä taidot tarkoittavat käytännössä, ja selitetään, miten näiden taitojen tunnistaminen voi toimia resurssina niiden kehittämiseen (katso manuaalin viimeinen osa), on syytä tarkastella toista esimerkkiä vastaavanlaisesta tilanteesta.

Esimerkissä 2 tutkitaan samaa ohjeistamisen taitoa, kun sama aktiviteetti aloitetaan toisen ryhmän kanssa.

4. Esimerkki 2: Kyky muotoilla ohjeita - jatkuu

Yleinen tilanne, aktiviteetti otteen aikana ja se, mitä tämän otteen osanottajien kannalta on keskeistä, ovat samat kuin esimerkissä 1.

Esimerkki 2 ANI = Ohjaaja

((Lancement de l'enregistrement et partage de l'écran))
((jakaa näytön ja aloittaa tallennuksen))
 1 ANI ok/ alors je vais vous montrer quelques photos
ok/ siis näytän teille joitakin kuvia
 2 (0.)
 3 °si ça veut bien marcher maintenant/°
 °jos se toimii nyt/°
 4 (0.)
 5 ((partage d'écran activé))
((näytönjako aktivoitu))
 6 ok/ bon ça c'est mes mails ça n'a rien à voir
ok/ no nämä ovat sähköpostini sillä ei ole mitään tekemistä
 7 ROS hh:
 8 ((affiche logo du projet cordialis))
((jakaa cordialis-hankkeen logon))
 9 ANI alors/ du coup (0.)
niin/ sitten (0.)
 10 hop/ ((affiche une image)) alors je vais vous montrer
noniin/ ((jakaa kuvan)) joten näytän teille
 11 quelques photos et euh: bah vous allez me dire ce que vous en
joitakin kuvia ja ö: ah te kerrotte mitä niistä
 12 pensez/ euh: (0.) voilà on va les observer et vous allez les
ajattelette/ ö: (0.) siis tarkkaillaan niitä ja te
 13 décrire avec moi/ d'accord/
kuvaillette niitä kanssani/ ok/
 14 ROS d'accord
okei
 15 ??? ok
 16 ANI ok alors on commence par la russie
ok joten aloitetaan venäjästä
 17 ORA est-ce qu'on doit lever la main pour parler/
pitääkö viitata kun haluaa puhua/
 18 (0.)
 19 ANI eu:::h n: bah euh [j'pense que:
ööö::: n: ah ö [luulen että
 20 BON [sinon tu nous interrogés hhh
[tai sitten esität meille kysymyksiä hhh
 21 (0.)
 22 ANI au pire je vous interroge
tarvittaessa esitän teille kysymyksiä

4.1. Vuorottelujäsennys esimerkissä 2

Ote 2 voidaan jakaa kolmeen jaksoon, eli kolmeen hetkeen, joina osallistujat suorittavat erilaisia toimintoja edistyäkseen tehtävässä.

Ensimmäinen sekvenssi (rivit 1–10): tehtävän aloitus jakamalla kuva.

Ohjaaja aloittaa tehtävän jakamalla näyttönsä ja käynnistämällä istunnon tallennuksen (ennen riviä 1).

Hän aloittaa ohjeen muotoilun (rivi 1), mutta hänen on keskeytettävä se (rivi 3) teknisten ongelmien ratkaisemiseksi (näytön jakamisessa kestää aikaa ja sen jälkeen sähköpostiviestin saapuneet-kansion jakaminen tapahtuu).

Hän kommentoi kohtaamiaan haasteita ääneen ratkaistessaan niitä (rivit 3 ja 6).

Jaettuaan Cordialis-logon (rivi 8) hän lopulta onnistui jakamaan tehtävän ensimmäisen kuvan.

Yhteenvetona voidaan todeta, että tässä ensimmäisessä jaksossa teknisten ongelmien jälkeen ohjaaja jakaa kuvan, jonka avulla ryhmä voi suorittaa toiminnan loppuun. Kuvan jakaminen voidaan nähdä ensimmäisenä toimenpiteenä, joka edistää koko ryhmän toimintaa. Seuraava strukturoitu sekvenssi on ohjeen muotoilu.

Toinen sekvenssi (rivit 10–16): ohjeiden muotoilu ja osallistujien suostumuksen kerääminen.

Tässä jaksossa ohjaaja selittää osallistujille, miten tehtävä toteutetaan.

Hän selittää, mitä hän aikoo tehdä (eli näyttää kuvat, rivit 10–11) ja mitä osallistujien tulisi tehdä (eli sanoa, miten kuvat inspiroivat heitä (rivit 11–12)). Ohjaaja laajentaa puheenvuoroaan muotoilemalla ohjeen uudelleen ja sisällyttää myös itsensä kuvien tarkkailuun (rivit 12–13).

Riveillä 14 ja 15 kaksi osallistujaa vahvistaa ymmärtäneensä ohjaajan ehdottamat ohjeet. Muut osallistujat eivät puhu.

Ohjaaja tulkitsee nämä vastaukset siten, että toiminta voidaan käynnistää (rivillä 16 mainitaan maan nimi, jossa kuva on otettu).

On huomioitavaa, että toisin kuin esimerkissä 1, ohjaaja ei pyydä osallistujia arvaamaan, missä maassa kuva on otettu.

Yhteenvetona voidaan todeta, että tässä sekvenssissä ohjaaja muotoilee yksityiskohtaiset ohjeet, mitä hänen ja muiden osallistujien tulisi tehdä ja aloittaa sitten toiminnan osoittamalla ensimmäisen kuvan.

Kolmas sekvenssi (rivit 16–22): neuvotellaan toiminnan etenemiseen vaikuttavasta asiasta.

Rivillä 17 yksi osallistujista tekee aloitteen ja esittää kysymyksen siitä, miten toiminta tulisi järjestää (miten puhuminen tulisi järjestää harjoituksen aikana).

Rivien 19 ja 22 välillä ohjaaja ehdottaa yhteistyössä toisen osallistujan kanssa ratkaisua keskustelun puheenvuorojen järjestämiseen (ohjaaja valitsee tarvittaessa osallistujat).

Tämä viimeinen jakso osoittaa toiminnan epävirallisen luonteen: ohjaaja antaa osallistujille mahdollisuuden neuvotella ja valita, miten he haluavat järjestää puheenvuoronsa.

4.2. Vuorovaikutustaitojen tunnistaminen

Yllä esitetyn otteen 2 (esimerkki 2) havainnot osoittavat, että toiminnan alussa ohjaajalla on seuraavat taidot:

- osaa laatia yksityiskohtaiset ohjeet

- osaa pyytää vahvistusta varmistaakseen, että ohje on ymmärretty oikein
- pystyy sopeutumaan teknisiin ongelmiin
- osaa antaa osallistujille tietyn vapauden päättää, miten he haluavat osallistua toimintaan (miten pyytää puhua/puheenvuoroa).

Muita huomautuksia

Esimerkkien 1 ja 2 havainnoinnin jälkeen todettiin, että ohjaajat muotoilivat tarkat ohjeet. On tärkeää palata tähän kohtaan ja selventää, mitä tarkoitetaan "kyvyllä muotoilla yksityiskohtainen ohje". Luokittelu perustuu sen havainnointiin, miten muut osallistujat reagoivat näihin ohjeisiin.

Esimerkin 1 tapauksessa ohjetta seuraa osallistujan vastaus, mikä osoittaa ohjeen ollen riittävän ymmärrettävä, jotta hän pystyi vastaamaan.

Esimerkissä 2 ohjeen ymmärrettävyys osoitetaan ohjaajan vahvistuspyynnöllä.

Tästä vertailusta voidaan vetää tärkeä johtopäätös: taidon mainitseminen ei koskaan yksinään riitä. Taidon osoittaminen on perusteltava muiden osallistujien toiminnalla vastauksena siihen, mitä osallistuja on tehnyt. On täysin mahdollista, että samanlainen muotoilu on merkityksellinen yhdessä kontekstissa mutta ei toisessa. Jotta osallistujan taitoja voidaan arvioida asianmukaisesti, on tärkeää tarkkailla, miten osallistuja sopeutuu mahdollisiin ongelmiin. On tärkeää muistaa, että ymmärtämisongelma esimerkiksi ohjeenannon jälkeen, ei välttämättä johdu ongelman taustalla olevasta sanamuodosta, vaan voi johtua siitä, että osallistuja tulkitsee puheenvuoron (esimerkissä ohjeen) väärällä tavalla. Kaikissa tapauksissa on vältettävä rajoittamasta tarkkailua vain haasteeseen ja sen sijaan tutkittava, kuinka osallistujat käsittelevät sitä muun vuorovaikutuksensa aikana. Tämä lähestymistapa auttaa selventämään havaittuja taitoja.

5. Videomateriaalin keräämiseen ja analyysiin perustuvan koulutusmenetelmän esittelyn päätteeksi

Juuri ehdotettu menetelmä perustuu käytännön tilanteiden yksityiskohtaiseen havainnointiin tosielämän tilanteissa. On aina yllättävää nähdä, missä määrin tätä menetelmää soveltavat yksilöt löytävät yksityiskohtia omista tai kumppaneidensa tavoista tehdä asioita, joista he eivät ole olleet tietoisia. Tärkein syy on se, että kun harjoitetaan mitä tahansa sosiaalista toimintaa, huomio yleensä keskittyy yhteiseen koordinoituun ja rationaaliseen toimintaan parin kanssa. Koordinoitua toimintaa on mahdotonta saavuttaa tarkkailemalla itseään toiminnan aikana. Se on mahdollista vasta tapahtuman jälkeen videotallennuksia hyödyntämällä. Keskustelukumppaneiden kanssa tehdyn toiminnan tarkasteleminen ja rekonstruoiminen intersubjektiviisesta näkökulmasta itse tilanteen jälkeen (l. tapa, jolla osallistujat rakensivat yhdessä merkityksiä ja toimintansa erityispiirteet) on erittäin kehittävä lähestymistapa. Lähestymistavan etuna on myös osallistujien jo käytettävissä olevien käytänteiden ja taitojen käyttö osana harjoitusta. Tätä tilanteessa havaittavaa tietotaitoa hyödyntämällä voidaan keskustella tietyistä yksityiskohdista, joita voidaan toteuttaa sitten tulevilla tilanteilla.

On suositeltavaa, että tätä menetelmää käytetään säännöllisesti jatkuvan koulutuksen ja koulutusryhmän jäsenten, ammattilaisten ryhmän tai oppijoiden välisen vuoropuhelun mahdollistamiseksi. Menetelmän mukautuva luonne tarkoittaa, että yksilöt ja organisaatiot voivat soveltaa sen omiin tarpeisiinsa sopivaksi.

Keskustelkaa siitä, kuinka näitä taitoja voidaan kehittää

Koulutusmenetelmän näkökulma riippuu suurelta osin kustakin koulutusorganisaatiosta tai tiimistä, joka toteuttaa sen. Esimerkiksi muodollisessa kontekstissa työskentelevä tiimi ei tee samoja johtopäätöksiä vuorovaikutuksen havainnoinnista kuin epävirallisessa kontekstissa työskentelevä organisaatio tai tiimi. Sama koskee osallistujatyyppejä.

Eri konteksteissa ilmenevien taitojen tunnistaminen on kuitenkin tilaisuus tarkastella jälkikäteen, mitä on tehty ja pohtia ryhmän jäsenten kanssa havaittuna ajankohtana tehtyjen toimien merkitystä ja sitä, olisiko tuolloin voitu ottaa käyttöön muita taitoja.

Kaiken kaikkiaan koulutusmenetelmän toteuttaminen tarjoaa mahdollisuuden järjestää jatkokoulutusta ammattilaisista, vapaaehtoisista tai oppijoista koostuvassa ryhmässä.

Litterointimerkit

Tässä esitetyillä litterointikäytännöillä on kaksi tavoitetta. Ensimmäinen on tarjota esitetyn menetelmän käyttäjille riittävän tarkkoja litterointityökaluja, jotta he voivat tarkastella perusteellisesti keräämiään videoita. Toisaalta on esiteltävä menetelmän käyttäjille helposti saatavilla olevat ja luettavat litterointityökalut. Lukijat ja käyttäjät, jotka haluavat löytää tutkijoiden käyttämän version näistä konventioista sekä niihin liittyvät teoreettiset kysymykset, voivat tutustua Mondadan teoksiin (2018, 2022). Seuraavassa esitetyt litterointikäytännöt ovat saaneet inspiraationsa näistä töistä.

- 1) Jotta kirjoitetun kielen rakenteita ei heijasteta puhutun kielen rakenteisiin, välimerkkejä ei käytetä. Tämä tarkoittaa sitä, että tekstissä ei ole isoja kirjaimia,

pisteitä, pilkkuja, kysymysmerkkejä jne. mukaan lukien erisnimet. Joitakin välimerkkejä käytetään eri toimintojen yhteydessä (katso alla).

- 2) Jokaiselle osallistujalle valitaan etunimen kolme ensimmäistä kirjainta (jotka anonymisoidaan tarvittaessa, esimerkiksi jos litteraatteja käydään läpi opetusryhmän ulkopuolisten jäsenten kanssa). Nämä kolme kirjainta sijoitetaan kunkin osallistujan puheenvuoron alkuun, vaikka tämä vuoro olisi hyvin lyhyt.
- 3) Litteraatin rivit on numeroitu, jotta niitä on helppo käyttää ryhmätyön aikana.
- 4) Nousevat ja laskevat intonaatiot on merkitty "/" ja "\" (tässä järjestyksessä). Puhutussa kielessä intonaatiot ovat yksi puheen segmentointielementeistä, minkä vuoksi on tärkeää merkitä ne. Seuraavat elementit jäsentävät myös puhetta:
- 5) Tavun pidennys merkitään ":" (esim. "ei::").
- 6) Tauot vuoron sisällä puheessa tai kahden vuoron välillä merkitään (0.). Tieteellisessä tutkimuksessa tietokoneohjelma mittaa nämä tauot sekunnin kymmenesosissa. Tässä menetelmässä ne merkitään mittaamatta niitä. Pitkä tauko voi osoittaa ongelman toiminnassa (kukaan ei puhu) tai osoittaa, että osallistuja yrittää miettiä, mitä sanoisi jne.
- 7) On tärkeää huomioida, kun kaksi osallistujaa puhuu samanaikaisesti. Tässä tapauksessa heidän puheensa merkitään kuten alla olevassa esimerkissä. Päällekkäisyyden hetki merkitään hakasulkeilla [

```

19 ANI eu:::h n: bah euh [j'pense que:
      ööö::: n: ah ö [luulen että
20 BON                               [sinon tu nous interrogés hhh
                                     [tai sitten esität meille kysymyksiä hhh

```

- 8) Kun halutaan merkitä ei-kielilliset toiminnot, suositellaan merkitsemään ne kursivilla kaksoissulkeisiin niiden suorittamisen yhteydessä puheenvuoron aikana, esimerkiksi:

```

3 °si ça veut bien marcher maintenant/°
  °jos se toimii nyt/°
4 (0.)
5 ((partage d'écran activé))
  ((näytönjako aktivoitu))

```

- 9) Alhainen äänenvoimakkuus voidaan merkitä °°, esimerkiksi:

```

3 °si ça veut bien marcher maintenant/°
  °jos se toimii nyt/°

```

- 10) Suuri äänenvoimakkuus voidaan havaita isoilla kirjaimilla (koko segmentti korkealla äänellä), esimerkiksi:

```
JOS SE TOIMII NYT/
```


Lähteet

- GDPR- General Data Protection Regulation (2024). Yleinen tietosuoja-asetus https://europa.eu/youreurope/business/dealing-with-customers/data-protection/data-protection-gdpr/index_en.htm. Luettu 17.4.2024.
- Goodwin, C. (1981). *Conversational Organization: Interaction between Speakers and Hearers*. New York: Academic Press.
- Heath, C, Hindmarsh, J, & Luff, P. (2010). *Video in qualitative research. Analysing social interaction in everyday life*. Los Angeles: Sage Publications.
- Mondada, L. (2018). Multiple Temporalities of Language and Body in Interaction: Challenges for Transcribing Multimodality. *Research on Language and Social Interaction*, 51(1), 85–106.
- Mondada, L. (2022). <https://www.lorenzamondada.net/multimodal-transcription> (luettu 1.4.2024).
- Ochs, E. (1979). Transcription as theory. In E. Ochs & B. B. Schieffelin (Eds.), *Developmental Pragmatics* (pp. 43–47). New York: Academic Press.
- Sacks, H. (1984). Notes on methodology. In J. Heritage & L. M. Atkinson (Eds.), *Structures of Social Action: Studies in Conversation Analysis* (pp. 2–27). Cambridge: Cambridge University Press.
- Suchman, L. A. (1987). *Plans and situated actions: The problem of human-machine communication*. Cambridge: Cambridge University Press.

**Euroopan unionin
osarahoittama**

Tämän projektin toteuttaa:

<https://delartetdautre.com>

LITHUANIAN COUNTRYSIDE
TOURISM ASSOCIATION

<https://www.atostogoskaime.lt>

**UNIVERSITY
OF TURKU**

<https://www.utu.fi>

<http://www.webpertutti.eu>